

БЕРЕЦЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС
ПЕРВОМАЙСЬКОЇ РАЙОННОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Опис досвіду виховної роботи з екологічного напрямку

«Формування компетентності Нової української школи
екологічної грамотності і здорового життя особистості
у сучасному навчальному закладі»

Цитуючи В.О. Сухомлинського «Природа рідного краю – верба над тихим ставком, тополя над шляхом, запашний луг, жовте пшеничне поле – все це не просто середовище, в якому росте, зводиться на ноги й робить перші кроки на Землі маленька людина, це тисяча найтонших коренів, що беруть і несуть життєнадійність соки до гілок і до листя, і розкриває могутнє дерево – ЛЮДИНА» стає зрозумілим, що на кожному етапі розвитку суспільства домінують певні орієнтири щодо виховання молодого покоління.

У наш час особливо актуальною стає проблема екологічної освіти. Формування екологічної культури – життєва потреба сучасного, а тим паче, майбутнього людства. Тому ми значне місце у вихованні приділяємо закладанню основ екологічної культури та свідомості учнів закладу. Починаючи з початкової школи програмний матеріал містить певний обсяг інформації про живу та неживу природу, вчителі застосовують взаємодію класно-урочних форм, екскурсій, позакласних заходів, позашкільних заходів на основі міждисциплінарності та краєзнавства.

Мета екологічного виховання – формування екологічних знань, умінь та навичок діяльності в природі, виховання любові, прагнення зберегти, примножити її.

Головні завдання екологічної освіти закладу:

- оволодіння знаннями про природу (зокрема свого краю);
- засвоєння наукових знань про взаємозв'язок природи, суспільства і людської діяльності;
- оволодіння нормами правильної поведінки в природному середовищі;
- розвиток потреби спілкування з природою;
- активізація діяльності щодо охорони й поліпшення навколишнього середовища.

Об'єкт: процес екологічного виховання сучасного школяра.

Предмет: методи та прийоми здійснення екологічної освіти та виховання у сучасному навчальному закладі.

Екологічна освіта має бути безперервною і тривати на усіх ланках навчального закладу.

На першому етапі (молодші школярі) навчального закладу забезпечує комплексне вивчення природи і розкриття учням її багатогранних аспектів: естетичного, екологічного, економічного. Діти мають зрозуміти також залежність якості життя і здоров'я від стану довкілля, прагнути поліпшувати його.

На другому (5—7 класи) і третьому (8—9 класи) етапах учні накопичують знання про природні об'єкти, закономірності розвитку та функціонування біологічних систем, аналізують і прогнозують нескладні екологічні ситуації, закріплюють правила поведінки в навколишньому середовищі. Водночас поглиблюються і збагачуються відомості про явища і закони природи, розкриваються причини екологічної кризи та усвідомлюється необхідність збереження природних комплексів (екосистем).

На четвертому етапі (10—12 класи) завершується узагальнення здобутих екологічних знань, здійснюється моделювання простих кризових ситуацій. У навчальні плани включають інтегровані курси різних природничих, екологічних дисциплін.

В наш час людство повинно змінити своє ставлення до природи, змінити стиль своєї діяльності та існування, переоцінити життєві цінності. Настав час керуватися у своїх діях принципами екологічного гуманізму: не владарювати над природою, а співпрацювати з нею, бути не «царем природи», а її невіддільною часткою.

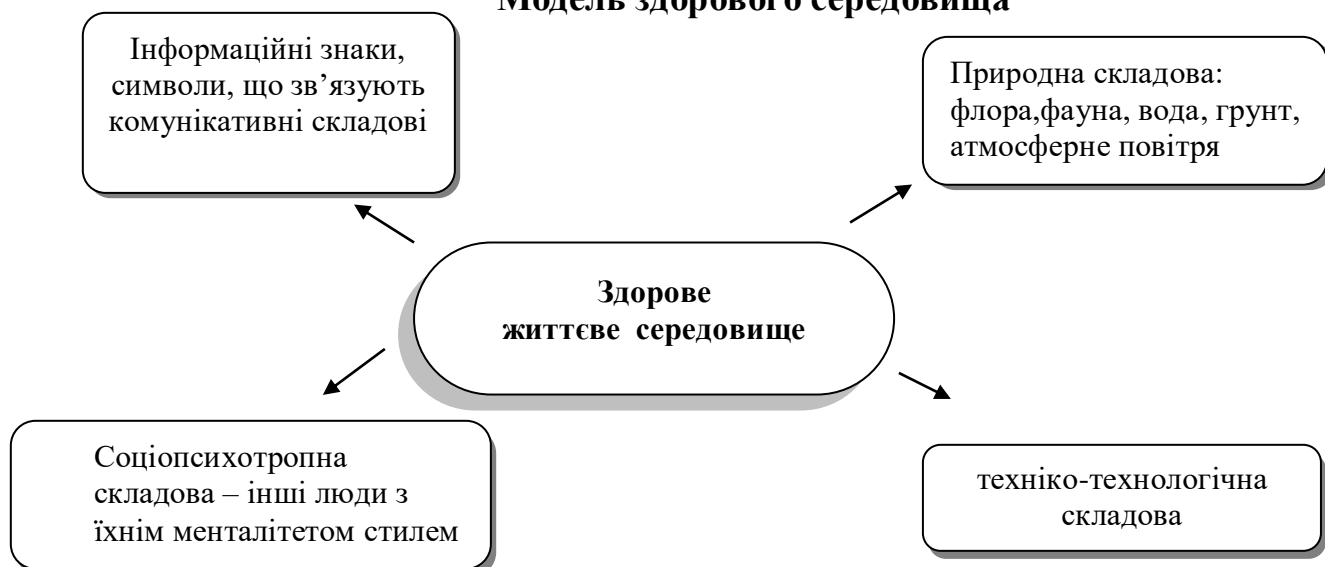
У формуванні екологічної культури мають великий вплив предмети природничого циклу, але і гуманітарні предмети передбачають широкі можливості.

Тому завдання екологічного виховання — сприяти нагромадженню екологічних знань, виховувати любов до природи, прагнення берегти і примножувати її багатства, формувати вміння і навички діяльності людини в природі.

Технології екологічної освіти і виховання

У формуванні нового екологічного мислення активну участь беруть усі ланки освіти, діяльність яких спрямована на формування здорового життєвого середовища.

Модель здорового середовища

СТРУКТУРА, НАПРЯМИ ТА ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Екологічне виховання передбачає розкриття сутності світу природи — середовища перебування людини, яка має бути зацікавлена у збереженій цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це, зокрема, вміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності.

У своїй роботі ми виділяємо блоки екологічного виховання, кожен з них допомагає у розв'язанні поставлених завдань:

- організаційний;
- пізнавальний;
- пізнавально-розважальний;
- практичний;
- просвітницький;
- благодійний;
- підсумковий.

Організаційний - дає змогу виявити проблеми, сформувані у дітей настанову на їх розв'язання.

Форми роботи:

- організація екологічного загону (його склад, назва, девіз);
- розвідка екологічних лих;
- проведення перших екозборів «Зелений вогник».

Пізнавальний – містить традиційні форми роботи (класно-урочна, бесіди, лекції, перегляди відео і екологічних фільмів) та нетрадиційні (дискусії, подорожі, екскурсії, спостереження, вечори питань та відповідей, екологічні казки, вікторини, брейн-рінги та ін.):

- Екскурсія річкою Берека «Три місточки»;
- Екскурсія до соснового лісу;
- Екскурсія «стежинами рідного краю»;
- Збір лікарських рослин;
- Спостереження за природою «Календар погоди»;

Тематика екологічних бесід:

1. Природа – наш спільний дім.
2. Природа і мистецтво.
3. Про культуру поведінки в природі.
4. Лікарські рослини.
5. Як ми допомагаємо природі.
6. Ми – друзі природи.
7. Дивне поруч.

8. Мій рідний край.
9. Стежинами рідного краю.
10. Рослини під нашим захистом.
11. Звірі і птахи взимку.
12. Де живуть наш менші брати.
13. Про тих, кого любимо.
14. Фарби природи.
15. Наш друг – ліс.
16. Зелена аптека.
17. Птахи – наші друзі.
18. Чудеса у твоєму будинку - живі куточки, кімнатні рослини.
19. Рідні простори.
20. Руку дружби – природі.
21. Маленькі люди – великі справи.
22. Розцвітай, земле, садами.

Пізнавально-розважальний – виховує емоційно-ціннісне ставлення до природи.

Форми роботи:

- екологічні ігри;
- екологічні казки;
- лісовий карнавал;
- конкурси читців, співаків (за творами про природу);
- музично-спортивні розваги;
- екологічні свята: свято «Осені та врожаю», день птахів та інші;
- конкурси загадок про природу;
- складання і відвідування ребусів про природу;
- усний журнал «Пори року»;
- виставки малюнків про природу, рідний край тощо.

Практичний – сприяє виробленню соціально активності та формує необхідні навички надання допомоги природі.

Форми роботи, операції:

- «Чисте село»;
- «Мій двір – моя турбота»;
- впорядкування пам'ятника села Берека;
- агітаційна робота;
- «Нагодуй птахів узимку»;
- «Майстерня годівничок»;
- «Мурашник»;
- «Первоцвіт»;

Благодійний – виховує гуманне ставлення до людей і природи.

Форми роботи:

- озеленення класу, закладу, пришкільної ділянки;
- участь в охороні пам'ятників природи;
- відновлення джерела річки Берека;
- впорядкування могил невідомих солдат.

Просвітницький – створює умови для активного залучення учнів до природоохоронної освіти однолітків і дорослих.

Форми роботи:

- конкурс «Земля – наш спільний дім» екологічна агітбригада «Зов природи»;
- експедиція учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна»;
- екскурсії до історико-краєзнавчих музеїв (сел Таранівка та Спасів Скит, м.Первомайський та села Бішкін);
- конкурс виробів з природних матеріалів та до свята врожаю;
- фотовиставки «Територія пригод»;
- фестивалю «В об'єктиві натураліста»;
- виставка юних природоохоронців «Зимовий вернісаж» за тематикою «Замість ялинки – новорічний букет»;
- конкурс писанкарства «Різдвяна писанка»;
- виставка-конкурс «Український сувенір»;
- конкурсу дитячого малюнка «Охорона праці очима дітей».

Підсумковий – дає змогу переконатися у значущості виконаної роботи, підвести підсумки, поставити нову мету.

Ці форми використовуємо для формування та розвитку екологічного виховання учнів. Вони усвідомлюють естетичне, пізнавальне, оздоровче, практичне значення природи в житті людини; розв'язують різні проблемні завдання, адже вони спонукають до їх пізнання.

Працюючи з дітьми, педагоги розуміють, що замало розвивати екологічну свідомість і культуру школярів. Потрібна безперервна екологічна освіта і виховання: від перших хвилин життя дитини. Але неможливо це зробити без екологічної свідомості батьків, оскільки у сім'ї дитина отримує перші знання про природу та набуває навички спілкування з нею. Тому до участі в різноманітних екологічних заходах, походах, екскурсіях, експедиціях залучаються і батьки дітей.

Результативність роботи.

Наш досвід роботи свідчить про те, що робота була і є плідною. Адже підвищується рівень знань, який показують учні під час районних олімпіад з біології (III місце), хімії та екології. Постійна участь учнів в різних районних конкурсах та фестивалях говорить про те, що росте екологічно свідома, освічена особистість, яка прагне навчитись сама, а отже зможе навчити й іншого.

Щороку учні закладу беруть участь в районному конкурсі - захисті екологічних проектів, пишуть науково-дослідницькі роботи Малої академії наук України, беруть участь у конкурсах, пишуть реферати. Беруть активну участь у громадському житті.

Кожного року випускники закладу для здачі ДПА, а тепер і ЗНО обирають біологію. Результати використовують для вступу у ВНЗ, учні обирають для себе професії, які пов'язані з екологією.

Сьогодні можна з гордістю сказати про те, що ті краплинки знань і умінь, які одержали учні, навчаючись в школі, стали їм у нагоді у формуванні екологічно свідомих громадян своєї держави, які вміло будуть опікуватися її майбутнім, а значить ми будемо жити в збалансованому довкіллі, де пануватиме рівновага.